

Czy powinniśmy bać się zapożyczeń?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Alicja Witalisz, *Przewodnik po anglicyzmach w języku polskim*, „Biblioteczka Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego”, nr 2016/27, s. 26–28.
- Źródło: Bogusław Dunaj, Mirosława Mycałka, *O potrzebnych i niepotrzebnych zapożyczeniach z języka angielskiego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica”, s. 67–80.

Czy powinniśmy bać się zapożyczeń?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Proces zapożyczania obcych elementów zachodzi w języku nieustannie. Jeśli chcemy używać języka świadomie, musimy wiedzieć, skąd się biorą zapożyczenia, jaką pełnią funkcję i czy należy się ich obawiać. W X wieku, w związku z przyjęciem chrześcijaństwa i kształtowaniem się państwowości, w języku polskim pojawiły się latynizmy i germanizmy. W XX wieku dzięki rozwojowi technologii, pojawiły się nowe terminy związane z przedmiotami, które wcześniej nie istniały. Zapozyczenia przez wieki stanowiły świadectwo kontaktu z innymi kulturami i były naturalnym sposobem kształtowania się polszczyzny odpowiadającej na potrzeby współczesności.

Twoje cele

- Określisz funkcje zapożyczeń językowych.
- Wskażesz powody, dla których zapożyczenia pojawiają się w języku.
- Wyjaśnisz, jakie niebezpieczeństwa mogą wynikać z nadużywania zapożyczeń.

- Przedstawisz swoje stanowisko w dyskusji o tym, czy należy bać się zapożyczeń.

Przeczytaj

Zasób językowy polszczyzny

Szacuje się, że **słownictwo rodzime**, odziedziczone po prasłowiańskich przodkach, stanowi dziś około jednej czwartej zasobu językowego przeciętnie wykształconego Polaka (około 1700 wyrazów spośród używanych około 8000). Większość tych słów odnosi się do związków człowieka z naturą. Są to między innymi: *woda, rzeka, jezioro, ziemia, pole, rola, skała, lipa, jabłko, grzyb, jęczmień, len*. Część to nazwy związków człowieka z innymi ludźmi, pokrewieństw (np. *ojciec, syn, wnuk, matka, córka, sąsiad*), przymiotniki wartościujące (np. *dobry, zły, miły, mądry, głupi*), wyrazy odnoszące się do ludzkiej egzystencji (np. *wiara, nadzieja, miłość, Bóg, czart, życie, śmierć, swoboda, niewola, strach, radość*).

Uzupełnianie zasobu językowego jest koniecznością. Współczesnym przykładem koniecznego zapożyczenia jest słowo *komputer*. Próby nazywania go *mózgiem elektronowym* na nic się nie zdały, przypuszczalnie dlatego, że polski odpowiednik był zbyt długi. Język ma **tendencję do ekonomiczności** – skrótu i oszczędności środków, właśnie dlatego tak łatwo przyjął się *komputer*.

Dlaczego w języku pojawiają się zapożyczenia?

Po przyjęciu chrztu przez Mieszka I polski zasób językowy wymagał uzupełnienia, żeby sprostać potrzebie nazwania wszystkiego, co wiązało się z obecnością nowej religii

i instytucji Kościoła, a także nowej świadomości człowieka.

Zapóżyčeniami tego okresu są między innymi: *anioł, bierzmować, diabeł, kaplica, klasztor, komunia, kościół, manna, msza, pacierz, palma, sakrament, wigilia*. Jak widać, była to głównie **terminologia kościelna i słownictwo biblijne**, a także **słownictwo specjalne** (*kancelaria, tablica*). O ile jednak obecnie zapożyczamy wyrazy z jakiegoś języka bezpośrednio, o tyle w średniowieczu dokonywało się to za pośrednictwem innego języka – cytowane wyżej przykłady pochodzą z **łaciny** lub **greki**, ale do polskiego systemu językowego weszły w formach przefiltrowanych przez języki naszych najbliższych sąsiadów: **niemiecki i czeski**.

Wpływ języków klasycznych (łaciny, a za jej pośrednictwem greki) na polszczyznę nasilał się aż do XVI–XVII w. Później liczniejsze były zapożyczenia z innych języków, jednak słownictwo o łacińskiej [etymologii](#) nadal odgrywa istotną rolę we współczesnym systemie języka polskiego. Na przykład łaciński wyraz *logós* (nauka) wciąż służy do tworzenia nazw nowych nauk, takich jak: *biotechnologia, nanotechnologia, gerontologia, odorologia*.

Słowa o łacińskim pochodzeniu funkcjonują zresztą w wielu językach, są zrozumiałe w różnych krajach. Przykładami mogą być: *frustracja, kserokopia, logopedia, telewizja*. Określa się je mianem [internacjonalizmów](#).

Zapóżyczenia z innych języków

Przez wieki polszczyzna czerpała również z wielu innych języków, czasami także dość egzotycznych z dzisiejszego punktu widzenia. Wpływy te obrazuje poniższy schemat:

- Zapożyczenia w polszczyźnie
  - język niemiecki
    - życie miejskie, rzemiosło i handel
      - blacha, cech, cegła, czynsz, ganek, grunt, handel, kielnia, kiermasz, murarz, rada
  - język włoski
    - architektura, sztuka, kulinaria
      - aria, bankiet, belweder, cytryna, fontanna, fraszka, gracia, loggia, marcepan, opera, tenor, pałac, poczta
  - język węgierski
    - militaria
      - czaty, dobosz, giermek, hejnał, husarz, kontusz, orszak
  - język turecki
    - wojskowość i handel
      - bazar, bohater, bukłak, buława, chałwa, dywan, kajdany, kawa, kefir, tytoń

W XX i XXI w. językiem świata zachodniego stała się angielszczyzna, pełniąc rolę tzw. [lingua franca](#). W polszczyźnie wpływ języka angielskiego widoczny jest w wielu dziedzinach życia, choć nie zawsze tak było:

” Alicja Witalisz

Przewodnik po anglicyzmach w języku polskim

Anglicyzmy stanowią najnowszą warstwę zapożyczeń w dziejach języka polskiego. Choć pierwsze angielskie leksemy pojawiły się już w polszczyźnie siedemnastowiecznej, to znaczny ich napływ zaczęto odnotowywać po drugiej wojnie światowej. Do kolejnej, jeszcze silniejszej zarówno pod względem liczby, jak i rodzaju fali

anglicyzmów przyczyniły się przemiany polityczne, ekonomiczne, społeczne i kulturalne w Polsce po 1989 roku.

(...)

Pierwsze zapożyczenia z języka angielskiego w polszczyźnie to ksenizmy, czyli leksemy obcego pochodzenia nacechowane kulturowo, które nie mają odpowiedników w języku zapożyczającym. W „Merkuriuszu Polskim Ordynaryjnym” z 1661 roku znajdujemy rzeczowniki nazywające realia anglosaskie, np. *lord*, *lord major*, *mylord*, *par*, *spiker*.

(...)

Pierwsze zapożyczenia (...) w języku polskim ogólnym pojawiły się dopiero w drugiej połowie XX wieku (...) [i] należały do terminologii sportowej, np. długa piłka (ang. *long ball*), tenis stołowy (ang. *table tennis*). Jeszcze w publikacji z 1993 roku [kalki](#) (...) z języka angielskiego określane są jako rzadkie i wymienione zostają jedynie trzy przykłady: kobieta interesu (ang. *businesswoman*), lekarz rodzinny (ang. *family doctor*) i profesor wizytujący (ang. *visiting professor*). Ogólnie można powiedzieć, że przed 1989 rokiem kalki strukturalno-semantyczne były raczej nieliczne w języku polskim i należały do nich, obok wcześniej wymienionych, następujące wyrażenia: nadwaga (ang. *overweight*), wiatrówka (ang. *wind-jacket*), Żelazna Dama (ang. *Iron Lady*), zimna wojna (ang. *cold war*), wyścig zbrojeń (ang. *arms race*), drapacz chmur (ang. *skyscraper*), czarny rynek (ang. *black market*) i bank krwi (ang. *blood bank*). W kolejnych latach liczba angielskich kalk i zapożyczeń semantycznych w polszczyźnie rośnie lawinowo.

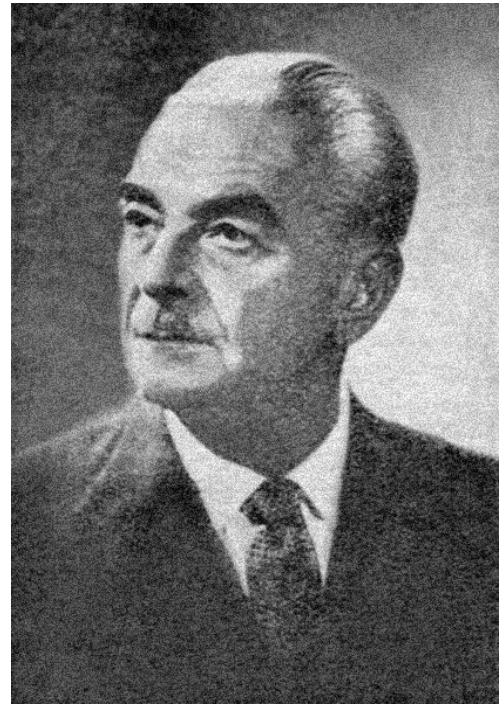
Polszczyzna współczesna

Niespotykane dotąd w historii tempo rozwoju współczesnego świata, przeobrażenia techniczne i cywilizacyjne, a przede wszystkim potrzeba ułatwienia komunikacji międzyludzkiej – wszystko to sprzyja szerzeniu się zapożyczeń językowych. Ich źródłem jest przede wszystkim język angielski. W nowym wydaniu trzatomowego *Słownika języka polskiego PWN* można znaleźć takie wyrazy odbijające nową rzeczywistość, jak: *leasing* (rodzaj dzierżawy maszyn i urządzeń połączony z przeniesieniem własności), *konsulting* (doradztwo techniczne), *dealer* (osoba lub firma przeprowadzająca transakcje handlowe, pośrednicząca w aktach kupna i sprzedaży). Wyrazy te dostosowują się do polskiego systemu językowego, o czym świadczy: przyjmowanie rodzimych końcówek w odmianie, spolszczona pisownia (*konsulting*), tworzenie nowych wyrazów od zapożyczonych (*dilować*). Proces asymilacji dobrze ilustrują losy angielskiego słowa *yuppie* (młody człowiek zarabiający i wydający dużo pieniędzy). Dziś nazywa się go *japs* lub *japiszon*.

O polszczyźnie współczesnej mówi się często, że jest „zaśmiecona”, gorsza jakoby niż przed laty, bo zawiera więcej [zapożyczeń](#). Zanim jednak przyznamy rację [purystom](#), zwróćmy uwagę, że znaczny procent wyrazów, które są w powszechnym obiegu i uchodzą za polskie, wcale nie ma polskiego rodowodu. Prastarymi zapożyczeniami są na przykład: *pieniądz* (staro-wysoko-niemiecki ‘pfennig’), *kocioł*, *lekarz* (obydwa gockie), *wino* (łacińskie). Z drugiej strony warto pamiętać, że także język polski stanowił źródło zapożyczeń dla języków innych narodów. Na przykład niemiecki wyraz *die Grenze* (pol. granica) został przejęty od Polaków przez zakon krzyżacki i ostatecznie zaakceptowany przez Marcina Lutra. W języku ukraińskim funkcjonują następujące zapożyczenia z polszczyzny: *cikawyj* ‘ciekawy’, *wybytnyj* ‘wybitny’, *powit* ‘powiat’, *pereszkode* ‘przeszkoda’. W języku czeskim polonizmami są m.in.: *dostup*, *wyrok*, *okres*, *samouk*, *přiroda*, *povechný*.

Zenon Klemensiewicz, wybitny polski językoznawca twierdził, że obecność zapożyczeń w języku nie jest stanem osobliwym. Wszystkie narody europejskie mają wspólne duchowe korzenie, a przy tym języki większości z nich wywodzą się

od jednego przodka, języka praindoeuropejskiego. Świadczy o tym wiele najpopularniejszych słów, takich jak matka (ros. *mat'*, ang. *mother*, niem. *Mutter*), brat (ros. *brat*, ang. *brother*, niem. *Bruder*), siostra (ros. *sestra*, ang. *sister*, niem. *Schwester*), woda (ros. *woda*, ang. *water*, niem. *Wasser*).

Zenon Klemensiewicz, polski językoznawca, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, autor trzypięciotomowej *Historii języka polskiego*
Źródło: domena publiczna.

Słownik

internacjonalizm

(łac. *inter* = między + *natio, nationis* = naród) – wyraz zapożyczony z jakiegoś języka do wielu innych języków i mający w nich to samo znaczenie

puryzm

(łac. *purus* – czysty) – przesadna dbałość o czystość języka; tendencja z zakresu kultury języka; charakteryzuje się także nadmierną kontrolą przestrzegania reguł gramatycznych

zapożyczenie

wyraz, związek wyrazowy lub struktura składniowa przejęte z języka obcego lub na nim wzorowane

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DUQxZlg7B>

Film nawiązujący do treści materiału Czy powinniśmy się bać zapożyczeń?

Polecenie 1

Zapoznaj się z wykładem prof. Katarzyny Kłosińskiej. Na jego podstawie udowodnij, że zapożyczenia językowe są świadectwem związków polszczyzny i Polaków z innymi kulturami.

Polecenie 2

Według ekspertki zapożyczenia są w języku potrzebne, a wręcz niezbędne. Należy jednak kierować się pewnymi zasadami, używając ich. Zredaguj wskazówki dla użytkowników języka, którymi przestrzeżesz ich przed niebezpieczeństwami wynikającymi z nadużywania obcych słów.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka, a następnie wynotuj wymienione w nim przykłady zapożyczeń oraz neologizmów tworzonych na bazie obcych słów. Podaj, z jakiego języka pochodzą te zapożyczenia.

Wymiana myśli w sposób oczywisty jest wymianą językową. Wzajemnych wpływów pomiędzy językami nie da się wyeliminować, ale też nie ma takiej potrzeby.

Jednakże powinno się kwestionować uleganie modzie na zapożyczenia w sytuacji, gdy rodzimy język spełnia swe funkcje komunikacyjne. Uśmiech politowania budzą np. shopy i markety z siedzibą w drewnianych barakach czy garażach przy domu, będące zwykłymi kioskami (zresztą dawne zapożyczenie francuskie) i sklepami. Fasady budynków naszych miasteczek zdobią szyldy z nazwami firm Piotrex, Mirex (powstałe od imion) czy Dobex (od nazwiska). Pewien nowy budynek w stolicy to Babka Tower (Babka od nazwy ronda, przy którym stoi, tower – ang. wieża – od kształtu budowli). Sytuacja ta jako żywo przypomina sytuację opisaną w I połowie ubiegłego wieku przez Brunona Schulza w opowiadaniu Ulica Krokodyli:

"Pseudoamerykanizm, zaszczerpiiony na starym, zmurszałym gruncie miasta, wystrzelił tu bujną, lecz pustą i bezbarwną wegetacją tandetnej, lichej pretensjonalności. [...] Stare, krzywe domki podmiejskie otrzymały szybko sklecone portale, które dopiero bliższe przyjrzenie demaskowało jako nędzne imitacje wielkomijskich urządzeń. [...] Szare ich, wielkie szyby wystawowe nosiły ukośnie lub w półkolu biegnące napisy ze złożonych plastycznych liter: CONFISERIE, MANICURE, KING OF ENGLAND."

Zarówno Łukasz Górnicki w wieku XVI, Bruno Schulz w XX, jak i współcześni językoznawcy zwracają uwagę nie tyle na szkodliwość zapożyczeń, co na godne krytyki stwarzanie pozorów. Językoznawcy zauważają na przykład, że prawie zawsze osoby, które popisują się używaniem obcych wyrazów, nie znają języka będącego źródłem zapożyczeń, a często żadnego języka obcego. Dowodem na to jest choćby lawina nazw firm utworzonych z użyciem cząstki -ex, która pochodzi co prawda od

słowa eksport, ale utraciła z nim swój związek semantyczny. Używana w oderwaniu od znaczenia, stała się elementem wyłącznie strukturalnym (co określa się mianem desemantyzacji). Przytłaczająca większość tak nazwanych firm wcale nie zajmuje się eksportem. Wiele nazw to strukturalne kalki nazw angielskich, spośród których największym powodzeniem cieszą się rozmaite landy (Drewland, Bajkoland). W opisanej tu kategorii wyrazów modnych nie mieszczą się zapewne ani ciucholand, ani szmatex, pełne ironicznego dystansu do tych przybytków elegancji z drugiej ręki. W ramach dbałości o język organizuje się od czasu do czasu, najczęściej za pośrednictwem mediów, konkursy, których celem jest spolszczenie jakiejś grupy zapożyczeń. I tak np. w latach 50. XX w. próbowano zastąpić niemiecki szlafrok rodzimą podomką (wśród propozycji były także kokietnik, pokuśnik, pośpieszka, tulipani, skromnik). Podomka wygrała, ale znaczy coś innego, zaś szlafrok pozostał szlafrokiem. Całkiem niedawno ukośnikiem skutecznie zastąpiono slash. Czy jednak przyjmie się propozycja, by laptop nazwać nałonnikiem? W kategorii humoru językowego mieści się bułesa z balceronem, czyli hamburger.

Polecenie 2

Czy zapożyczenia są szkodliwe dla języka, czy może wynikają z jego elastyczności i nieustannego rozwoju? Zabierz głos w dyskusji i przygotuj argumenty dla wybranego przez siebie stanowiska.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z mapą myśli, a następnie wykonaj polecenia:

- a) dopisz brakujące polskie odpowiedniki zapożyczonych słów,
- b) uzupełnij mapę myśli własnymi przykładami zapożyczeń i ich odpowiednikami w języku polskim.

Ćwiczenie 2

Oceń, kiedy warto stosować zapożyczenia, a kiedy ich unikać. Napisz na ten temat krótki tekst, podaj konkretne przykłady

Ćwiczenie 3

Połącz słowa pochodzące z języka angielskiego z ich polskimi odpowiednikami.

sklep, wydarzenie, brukowiec, wygląd, wdrożenie, umowa, polubienie, poziom, sprzedaż, wyprzedaż, ostateczny termin wykonania

level	
deadline	
look	
shop	
sale	
lajk	
event	
implementacja	
deal	
tabloid	

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Czy powinniśmy bać się zapożyczeń?

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Pogłębianie funkcjonalnej wiedzy z zakresu nauki o języku.
4. Świadome wykorzystanie działań językowych w formowaniu odpowiedzialności za własne zachowania językowe.
5. Uwrażliwianie na piękno mowy ojczystej, wspomaganie rozwoju kultury językowej, doskonalenie umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

- 4) określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;
5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
8. posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
10. gromadzi i przetwarza informacje, sporządza bazę danych;
11. korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny, dla których w języku pojawiają się zapożyczenia,
- wskazuje języki, które stanowią lub stanowiły dla polszczyzny źródła zapożyczeń,

- ocenia zasadność wyboru form rodzimych lub zapożyczonych w konkretnych sytuacjach językowych,
- wskazuje zagrożenia, jakie mogą wynikać z nadużywania zapożyczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi, by uczniowie przez kilka dni zgromadzili przykłady zapożyczeń funkcjonujących w języku, którym posługują się oni sami i osoby w ich otoczeniu, a także osoby publiczne.

Na lekcji będą potrzebne słowniki języka polskiego i słowniki wyrazów obcych. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi, by każdy z uczniów ułożył zdanie złożone, w którym użyje wyłącznie wyrazów rodzimych. Następnie kilka propozycji zostaje zapisanych na tablicy. Wszyscy uczestnicy zajęć analizują je, korzystając z przygotowanych słowników. Prawdopodobnie okaże się, że wiele słów, które uczniowie odczuwali jako rodzime, w rzeczywistości jest zapożyczonych. Nauczyciel prosi, by uczniowie wyciągnęli wnioski z tego prostego eksperymentu.
Następnie zadaje pytania: Czy język może obyć się bez zapożyczeń? W jakich sytuacjach okazują się potrzebne? Czy należy bać się zapożyczeń?
Nauczyciel informuje, że poszukiwanie odpowiedzi na powyższe pytania będzie celem lekcji.
2. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Prowadzący odtwarza wykład prof. Katarzyny Kłosińskiej na temat roli zapożyczeń w języku. Prosi, by uczniowie zwrócili uwagę na to, jak ekspertka odnosi się do problemu: czy powinniśmy bać się zapożyczeń.
2. Następnie nauczyciel proponuje krótką dyskusję: prosi, by chętni uczniowie przypisali się do jednej z grup: purystów, którzy uważają, że język powinien być wolny od obcych wpływów, i postępowców, którzy uważają, że język powinien być otwarty na zapożyczenia. Obie grupy naradzają się i formułują argumenty na poparcie swoich opinii. Następnie przeprowadzają kilkuminutową dyskusję, podczas której nauczyciel dba o to, by argumenty były merytoryczne. Później prosi o podsumowanie dyskusji i zanotowanie wniosków.
3. W drugiej części tej fazy lekcji uczniowie wykonują polecenie 2 z sekcji „Film”.

4. Następnie uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenie 1 oraz ćwiczenie 1 i 2 z sekcji „Audiobook”. Po upływie ustalonego czasu nauczyciel prosi, by wybrane osoby przedstawiły propozycje odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W dyskusji podsumowującej nauczyciel wraca do kluczowego pytania lekcji: Czy powinniśmy bać się zapożyczeń? Uczniowie notują odpowiedź na nie w zeszytach, korzystając z informacji zdobytych podczas lekcji.

Praca domowa:

1. Na podstawie informacji uzyskanych podczas lekcji odnieś się do tezy, że zapożyczenia językowe są świadectwem związków polszczyzny i Polaków z innymi kulturami. Zredaguj odpowiedź w 8 zdaniach.

Materiały pomocnicze:

- *Słownik języka polskiego*, Warszawa 2016.
- *Polszczyzna na co dzień*, red. M. Bańko, Warszawa 2006.
- Jadwiga Kowalikowa, *Kształcenie językowe. Teoria dla praktyki*, w: *Polonista w szkole*, red. Anna Janus-Sitarz, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.